

DOI: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series14.2026.35.09>

УДК 78.071.2:785.7

**Козачок Андрій Миколайович,**  
народний артист України,  
старший викладач кафедри  
оркестрового диригування та інструментознавства,  
Національна музична академія України  
<https://orcid.org/0009-0000-6590-3188>  
[capella.banduristiv@gmail.com](mailto:capella.banduristiv@gmail.com)

**Олексієнко Олександр Васильович,**  
народний артист України,  
кандидат мистецтвознавства, професор,  
декан диригентського та вокального факультету,  
Національна музична академія України  
<https://orcid.org/0000-0003-1658-3231>  
[cancelyariya@knmau.com.ua](mailto:cancelyariya@knmau.com.ua)

**Олексієнко Артем Олександрович,**  
доктор мистецтв, викладач  
кафедри оперно-симфонічного диригування,  
Національна музична академія України  
<https://orcid.org/0009-0003-8932-7009>  
[cancelyariya@knmau.com.ua](mailto:cancelyariya@knmau.com.ua)

## **СПЕЦИФІКА ПІДГОТОВКИ ДИРИГЕНТІВ ДЛЯ КАПЕЛИ БАНДУРИСТІВ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

У статті здійснено комплексний аналіз специфіки фахової підготовки диригентів для капели бандуристів як особливого типу вокально-інструментального колективу. Обґрунтовано, що підготовка диригента у даному жанрі передбачає інтеграцію інструментально-виконавських, вокально-хорових, ансамблевих, педагогічних та організаційно-комунікативних компетентностей. Розкрито, що капела бандуристів є особливим типом творчого колективу, в якому поєднуються риси хорового ансамблю та оркестрового виконавства. Проаналізовано, що бандурне виконавство історично сформувалося як синтетичний жанр, в якому спів та інструментальний супровід існують у нерозривній єдності й саме ця особливість визначає специфіку роботи диригента.

Визначено, що диригент капели бандуристів повинен володіти не лише технікою диригування, але й навичками роботи з вокальним ансамблем, специфікою бандурного виконавства, принципами балансування вокальної та інструментальної фактури, а також методикою організації репетиційного процесу в умовах багатофункціональної діяльності виконавців. Особливу увагу приділено феномену одночасного співу та гри на бандурі, що створює підвищене психофізіологічне навантаження на виконавця і потребує від диригента особливих підходів до формування ансамблю, темпоритмічної організації та координації творчого процесу. Проаналізовано сучасні тенденції професійної музичної освіти, які пов'язані зі зростанням вимог до диригентської майстерності, розширенням репертуарної палітри та необхідністю міждисциплінарної підготовки майбутніх керівників творчих колективів. Доведено, що особливе значення у фаховій підготовці майбутнього диригента для капели бандуристів має практична робота з колективом, яка забезпечує формування професійного досвіду та індивідуального творчого стилю.

**Ключові слова:** диригування, капела бандуристів, бандурне мистецтво, вокально-інструментальний ансамбль, диригентська підготовка, музично-педагогічна освіта, ансамблеве виконавство, творчий колектив.

*«Жоден з видів музичного мистецтва  
не має, здається, таких суперечливих  
думок, як диригування»  
М.Ф. Колесса*

Диригентське мистецтво є однією з найскладніших сфер музично-виконавської діяльності, оскільки поєднує у собі художньо-інтерпретаційні, комунікативні, організаційні та педагогічні функції. Диригент виступає не лише координатором виконавського процесу, але й носієм художньої концепції твору, посередником між авторським задумом, виконавським колективом і слухацькою аудиторією. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема підготовки диригентів для специфічних творчих колективів, зокрема капели бандуристів.

Жанр капели бандуристів є унікальним явищем української музичної культури, оскільки поєднує традиції хорового співу, ансамблевого інструментального виконавства та національного музичного мислення. Специфіка цього жанру полягає у синтезі вокального та інструментального начал, де кожен виконавець одночасно виступає і співаком, і інструменталістом. Відповідно, діяльність диригента такого колективу потребує особливого типу професійної підготовки, що виходить за межі традиційної оркестрової або хорової диригентської школи.

У сучасних умовах розвитку мистецької освіти проблема професійної підготовки диригентів набуває нового значення. Зростання виконавських вимог, розширення репертуарної палітри, інтеграція академічних і традиційних форм музикування, а також необхідність формування конкурентоспроможного фахівця актуалізують потребу переосмислення змісту диригентської освіти. Особливо це стосується підготовки керівників вокально-інструментальних колективів, де диригент має володіти універсальними професійними компетентностями.

Як зазначають сучасні дослідники, професійна діяльність диригента є особливою формою художньої комунікації, що базується на невербальній взаємодії, пластичній виразності жесту та здатності організовувати колективне музичне мислення [5]. Саме тому диригентська підготовка повинна включати не лише формування технічних навичок, але й розвиток музичного мислення, емоційної чутливості, художнього смаку та педагогічної майстерності.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є комплексний аналіз специфіки підготовки диригентів для капели бандуристів з урахуванням особливостей вокально-інструментального виконавства, сучасних тенденцій мистецької освіти та професійних вимог до керівника такого творчого колективу. У межах дослідження здійснюється аналіз специфіки диригентської діяльності у капелі бандуристів, розглядаються особливості вокально-інструментального виконавства у бандурному мистецтві, визначаються ключові професійні компетентності диригента, а також досліджуються особливості організації репетиційного процесу та сучасні тенденції розвитку диригентської освіти у системі мистецької підготовки.

Виклад основного матеріалу. Диригування як вид музично-виконавської діяльності має складну синтетичну природу. Воно поєднує елементи виконавства, педагогіки, психології, комунікації та організації творчого процесу. У професійній діяльності диригента важливу роль відіграє не лише технічна сторона керування колективом, але й здатність формувати художню концепцію музичного твору, забезпечувати єдність виконавського задуму та створювати відповідну емоційно-психологічну атмосферу.

У сучасній музично-педагогічній науці диригентська підготовка розглядається як комплексна система формування професійних компетентностей майбутнього музиканта.

Дослідники наголошують, що диригентська майстерність формується у процесі інтеграції музично-теоретичних знань, виконавських навичок та практичного досвіду роботи з творчим колективом.

Регина Савченко та Юлія Савченко визначають хорово-диригентську компетентність як цілісну педагогічну систему, що включає музично-теоретичну підготовку, практичні навички управління колективом, психологічну готовність до комунікації та художньо-творчу самореалізацію майбутнього диригента [4].

У процесі підготовки диригента важливе значення має формування невербальної комунікації. Саме диригентський жест виступає основним засобом передачі художньої інформації колективу. Дослідження Дж.-Е. Кіма демонструють, що найбільш значущими елементами диригентської техніки є точність темпоритмічних вказівок, пластичність лівої руки у передачі динаміки та здатність до невербального емоційного впливу на колектив [2].

Особливого значення диригентська техніка набуває у вокально-інструментальних ансамблях, де необхідно одночасно координувати інтонаційну точність, ритмічну стабільність, баланс звучання та ансамблеву взаємодію між різними виконавськими групами.

Капела бандуристів є особливим типом творчого колективу, у якому поєднуються риси хорового ансамблю та оркестрового виконавства. На відміну від традиційного хору або оркестру, виконавці капели одночасно виконують вокальні та інструментальні функції, що суттєво ускладнює процес ансамблевої взаємодії.

Бандурне виконавство історично сформувалося як синтетичний жанр, у якому спів та інструментальний супровід існують у нерозривній єдності. Саме ця особливість визначає специфіку роботи диригента. Якщо у хоровому колективі диригент зосереджується переважно на вокально-хорових аспектах, а в оркестрі – на інструментальній координації, то в капелі бандуристів він змушений одночасно контролювати обидві сфери.

Однією з найскладніших проблем є поєднання вокальної партії та гри на бандурі. Виконавець змушений координувати різні типи діяльності: спів, інструментальну техніку, ритмічний контроль, артикуляцію та ансамблеву взаємодію. Це створює значне психофізіологічне навантаження.

Сучасні дослідження у сфері музичної психології свідчать, що одночасне виконання кількох складних музичних функцій потребує високого рівня когнітивної координації та розвитку міжпівкульної взаємодії. Саме тому підготовка бандуристів повинна включати системну роботу над розвитком музичної пам'яті, координації, слухового контролю та виконавської уваги.

У цьому контексті диригент капели бандуристів має виступати не лише керівником ансамблю, але й своєрідним координатором складного психофізичного процесу колективного музикування. Його завдання полягає у створенні таких умов, за яких виконавці зможуть максимально ефективно поєднувати вокальні та інструментальні функції.

Підготовка диригента капели бандуристів передбачає формування широкого спектра професійних компетентностей. Насамперед йдеться про класичну диригентську техніку: постановку апарату, незалежність рук, володіння метричними схемами, афтактами, зняттями, агогікою, динамікою та штриховою технікою.

Водночас специфіка жанру вимагає від диригента додаткових навичок. Він повинен володіти основами вокальної педагогіки, знати принципи формування академічного вокального звуку, вміти працювати над інтонацією, дикцією, диханням та ансамблем.

Не менш важливою є інструментально-виконавська компетентність. Диригент має добре орієнтуватися у специфіці бандурної техніки, знати особливості аплікатури, штрихів, фактури та акустичних можливостей інструмента. Це необхідно для правильного балансування звучання та ефективної організації репетиційного процесу.

Окремої уваги потребує аналітична підготовка. Робота з партитурою є невід'ємною

складовою професійної діяльності диригента. Аналіз музичного твору включає вивчення форми, гармонії, поліфонії, драматургії, темпових співвідношень, динамічного плану та художньо-образної структури.

Суттєве значення має також комунікативна компетентність. Диригент повинен володіти навичками психологічної взаємодії з колективом, вміти формувати творчу атмосферу, мотивувати виконавців та організовувати ефективну репетиційну діяльність. У сучасних умовах диригент дедалі більше виступає не лише художнім керівником, але й педагогом, психологом та менеджером творчого процесу.

Організація репетиційного процесу у капелі бандуристів має низку специфічних особливостей. На відміну від традиційного хору чи оркестру, тут значно більше часу витрачається на координацію вокальних та інструментальних партій.

Однією з основних проблем є забезпечення балансу між співом та інструментальним супроводом. Надмірна активність інструментальної фактури може ускладнювати сприйняття тексту та порушувати ансамблеву єдність. Водночас недостатньо виразний інструментальний супровід призводить до втрати тембрової насиченості та національного колориту звучання.

Важливим аспектом є робота над темпом. Ріхард Вагнер наголошував, що саме правильний темп визначає глибину розуміння музичного твору диригентом. У капелі бандуристів ця проблема набуває особливої актуальності, оскільки надто швидкі темпи можуть ускладнювати одночасне виконання вокальних та інструментальних партій.

Значну увагу слід приділяти роботі над ансамблем. Диригент має контролювати ритмічну точність, інтонаційну єдність, синхронність штрихів та баланс між групами виконавців. Особливу складність становить робота з великими формами – кантатами, ораторіями, сценами з опер та симфонічними творами.

У сучасній музичній освіті важливим чинником професійного становлення майбутнього диригента є раннє залучення до практичної роботи з колективом. Систематична практика дозволяє студенту не лише закріпити технічні навички, але й сформувати власний стиль керування ансамблем.

Формування репертуару капели бандуристів є важливим елементом професійної діяльності диригента. Саме через репертуар відбувається художнє, технічне та естетичне зростання колективу.

При доборі творів необхідно враховувати не лише художню цінність композиції, але й рівень підготовки виконавців, складність вокальних та інструментальних партій, жанрову різноманітність і можливості колективу.

Сучасна практика свідчить, що надмірне захоплення великими музичними формами не завжди є виправданим. Іноді камерний за масштабом твір виявляється значно складнішим у художньому та технічному аспектах. Тому диригент повинен об'єктивно оцінювати потенціал колективу та формувати репертуарну політику відповідно до його можливостей.

Важливим аспектом є також збереження національної традиції. Капела бандуристів є носієм української музичної ідентичності, тому репертуар має включати обробки народних пісень, твори українських композиторів, духовну музику та сучасні композиції, що репрезентують національну музичну культуру.

Водночас сучасний диригент повинен орієнтуватися і у світовому музичному контексті. Виконання творів іноземними мовами, опрацювання різних стильових напрямів та залучення сучасних композиторських практик сприяють професійному розвитку колективу та розширенню художнього світогляду виконавців.

У сучасних умовах розвитку мистецької освіти проблема підготовки диригентів для капели бандуристів набуває особливої актуальності у зв'язку зі зростанням вимог до професійної універсальності музиканта. Сучасний диригент має поєднувати функції виконавця, педагога, художнього керівника, психолога та організатора творчого процесу.

Саме тому професійна підготовка повинна здійснюватися як комплексна система формування музично-виконавських, педагогічних, комунікативних та аналітичних компетентностей, що відповідають сучасним вимогам мистецької освіти та професійної практики [3].

Важливе місце у структурі диригентської підготовки займає розвиток музичного мислення майбутнього фахівця. Диригент повинен не лише технічно відтворювати метроритмічну структуру твору, але й усвідомлювати його художню драматургію, стильові особливості та емоційно-образний зміст. Саме тому у процесі професійного навчання особливого значення набувають дисципліни музично-теоретичного циклу, що формують здатність до аналітичного осмислення музичного тексту.

Одним із ключових компонентів диригентської майстерності є техніка диригування. Вона включає правильну постановку диригентського апарату, координацію рухів, незалежність рук, володіння метричними схемами, техніку ауфтактів, зняттів, фермат, динамічних та агогічних відтінків. Однак у роботі з капелою бандуристів традиційна диригентська техніка потребує певної адаптації, оскільки диригент змушений одночасно контролювати як вокальну, так і інструментальну складову виконання.

Специфіка жанру капели бандуристів полягає у синтезі вокального та інструментального виконавства. На відміну від традиційного хору або оркестру, де функції виконавців чітко розмежовані, у капелі бандуристів кожен учасник колективу поєднує спів та гру на інструменті. Це значно ускладнює процес ансамблевої взаємодії та створює додаткове психофізіологічне навантаження.

Одночасне виконання вокальної та інструментальної партій вимагає високого рівня координації, концентрації уваги та розвитку музичної пам'яті. Виконавець повинен одночасно контролювати інтонацію, ритм, артикуляцію, дихання, текст та інструментальну техніку. Саме тому диригент капели бандуристів має добре розуміти психологічні та фізіологічні особливості такого типу виконавства.

У процесі професійної підготовки майбутніх диригентів важливе значення має формування вокально-хорових навичок. Значна частина студентів-бандуристів вступає до закладів вищої мистецької освіти без достатнього досвіду ансамблевого співу, що ускладнює подальшу диригентську підготовку. Проблеми інтонування, відсутність навичок ансамблевого дихання, дикції та єдиної манери звукоутворення негативно впливають на формування професійної компетентності майбутнього керівника колективу.

Саме тому важливою складовою професійної освіти є участь студентів у хорових ансамблях, капелах, вокальних групах та камерних колективах. Практика ансамблевого виконавства сприяє розвитку слухового контролю, музичної реакції, ансамблевого мислення та виконавської дисципліни, що є важливими складовими професійного становлення диригента [1].

Особливу роль у діяльності диригента відіграє робота з партитурою. Аналіз музичного твору передбачає вивчення форми, гармонії, поліфонії, фактури, темпових співвідношень, динамічного плану та художньої драматургії. Для диригента капели бандуристів надзвичайно важливо враховувати специфіку співвідношення вокальної та інструментальної ліній.

Однією з найскладніших проблем у роботі з капелою бандуристів є досягнення звукового балансу. Надмірне домінування інструментального супроводу може призводити до втрати виразності вокального тексту, тоді як недостатня інструментальна насиченість позбавляє звучання характерного тембрового колориту. У зв'язку з цим диригент повинен постійно контролювати співвідношення між вокальною та інструментальною фактурою.

Важливим елементом професійної діяльності диригента є організація репетиційного процесу. Робота з капелою бандуристів потребує значно більше часу, ніж з традиційними колективами, оскільки виконавцям необхідно одночасно опрацьовувати вокальні та інструментальні партії. Особливо складною є робота над великими музичними формами –

кантатами, ораторіями, сценами з опер та симфонічними творами.

Під час репетицій диригент повинен чітко визначати пріоритетні завдання, раціонально розподіляти час та концентрувати увагу колективу на найбільш складних фрагментах твору. Особливе значення має попередній аналіз партитури, що дозволяє виявити технічно складні місця, проблеми інтонації, ритмічні труднощі та потенційні ансамблеві неточності.

Не менш важливим є формування репертуарної політики колективу. Репертуар виступає важливим чинником творчого розвитку капели бандуристів та професійного становлення диригента. Під час добору творів необхідно враховувати художню цінність композиції, рівень підготовки виконавців, технічну складність партій та відповідність твору виконавським можливостям колективу.

Особливого значення набуває збереження національної музичної традиції. Капела бандуристів є одним із символів української музичної культури, тому репертуар повинен включати обробки народних пісень, духовну музику, твори українських композиторів та сучасні композиції, що репрезентують українську музичну ідентичність.

Водночас сучасна диригентська освіта потребує інтеграції інноваційних підходів до навчального процесу, що сприятиме підвищенню ефективності професійної підготовки майбутніх диригентів [3]. Серед актуальних тенденцій слід виокремити використання цифрових технологій, відеоаналізу диригентської техніки, мультимедійних засобів та міждисциплінарних методів підготовки. Такі підходи сприяють формуванню сучасного типу диригента, здатного ефективно працювати в умовах динамічного розвитку музичної культури.

Таким чином, професійна підготовка диригента капели бандуристів повинна розглядатися як складна багаторівнева система, що поєднує музично-виконавську, педагогічну, психологічну та організаційну складові. Лише комплексний підхід до формування професійних компетентностей здатний забезпечити високий рівень підготовки майбутніх керівників вокально-інструментальних колективів.

Висновки. Підготовка диригентів для капели бандуристів є складним багаторівневим процесом, що потребує інтеграції диригентських, вокально-хорових, інструментально-виконавських та педагогічних компетентностей. Специфіка жанру визначається синтетичною природою бандурного мистецтва, у якому поєднуються спів та інструментальне виконавство.

Ефективна професійна підготовка майбутнього диригента повинна базуватися на системному розвитку музичного мислення, технічної майстерності, комунікативних здібностей та художньо-естетичної культури. Особливе значення має практична робота з колективом, яка забезпечує формування професійного досвіду та індивідуального творчого стилю.

У сучасних умовах реформування мистецької освіти актуальним є вдосконалення навчальних програм для диригентів капели бандуристів з урахуванням міждисциплінарного характеру їхньої майбутньої професійної діяльності. Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення сучасних методик формування вокально-інструментальних компетентностей диригентів та аналіз інноваційних підходів до організації репетиційного процесу.

### Л і т е р а т у р а :

1. Jansson, D. (2022). Turning points in shaping choral conducting practice: six conductors' narratives on career development. *Music Education Research*, 24(3), 327–340. <https://doi.org/10.1080/14613808.2022.2053507>
2. Kim, J.-E. (2024). Music teachers' perceptions of nonverbal conducting technique items in teaching choir in the classroom. *International Journal of Research in Choral Singing*, 12, 111–131.
3. Liu, S. (2023). Innovative and practical methods for choir conducting in music education. *Art and Performance Letters*, 4(11), 15–20. <https://doi.org/10.23977/artpl.2023.041103>

4. Savchenko, R., & Savchenko, Y. (2019). Choral conducting competence as a pedagogical system. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(4), 382–390. <https://doi.org/10.7596/taksad.v8i4.2339>
5. Ткач, М., Олексієнко, О., Козачок, А. (2025). Музично-мовний аспект диригентського жесту в міжособистісній взаємодії студентів та керівника оркестрового колективу. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти*, 33, 206–215. <https://doi.org/10.31392/UDU-nc-series14-2025-33-27>

### References:

1. Jansson D. (2022). Turning points in shaping choral conducting practice: Six conductors' narratives on career development. *Music Education Research*, 24(3), 327–340. <https://doi.org/10.1080/14613808.2022.2053507>
2. Kim J.-E. (2024). Music teachers' perceptions of nonverbal conducting technique items in teaching choir in the classroom. *International Journal of Research in Choral Singing*, 12, 111–131.
3. Liu S. (2023). Innovative and practical methods for choir conducting in music education. *Art and Performance Letters*, 4(11), 15–20. <https://doi.org/10.23977/artpl.2023.041103>
4. Savchenko R., Savchenko Y. (2019). Choral conducting competence as a pedagogical system. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(4), 382–390. <https://doi.org/10.7596/taksad.v8i4.2339>
5. Tkach M., Oleksiienko O., Kozachok A. (2025). Musical-linguistic aspect of conducting gesture in interpersonal interaction between students and the conductor of an orchestral ensemble. *Scientific Journal of Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University. Series 14: Theory and Methods of Arts Education*, 33, 206–215. <https://doi.org/10.31392/UDU-nc-series14-2025-33-27>

### **Andriy Kozachok, Oleksander Oleksienko, Artem Oleksienko. Specifics of Training Conductors for Bandura Ensembles in the Context of Contemporary Music Education.**

The article presents a comprehensive analysis of the specific features of professional training for conductors of bandura ensembles as a distinctive type of vocal-instrumental collective. It is substantiated that the training of a conductor in this genre requires the integration of instrumental performance, vocal-choral, ensemble, pedagogical, and organizational-communicative competencies. The study reveals that a bandura ensemble represents a unique artistic group that combines the characteristics of both a choral ensemble and orchestral performance. It is demonstrated that bandura performance has historically evolved as a synthetic genre in which singing and instrumental accompaniment exist in inseparable unity, and this feature determines the specificity of the conductor's work.

It has been established that a conductor of a bandura ensemble must possess not only conducting technique but also skills in working with vocal ensembles, a thorough understanding of bandura performance practices, knowledge of balancing vocal and instrumental textures, and proficiency in organizing the rehearsal process under conditions of performers' multifunctional activities. Particular attention is paid to the phenomenon of simultaneous singing and playing the bandura, which creates increased psychophysiological demands on performers and requires conductors to apply specific approaches to ensemble formation, tempo-rhythmic organization, and coordination of the creative process. The article also examines contemporary trends in professional music education associated with increasing demands on conducting mastery, the expansion of repertoire diversity, and the necessity of interdisciplinary training for future leaders of artistic ensembles. It is proven that practical work with an ensemble plays a crucial role in the professional preparation of future conductors of bandura ensembles, as it contributes to the development of professional experience and an individual artistic style.

**Keywords:** conducting, bandura ensemble, bandura art, vocal-instrumental ensemble, conductor training, music-pedagogical education, ensemble performance, artistic collective.